

КОНВЕНЦИЈА

ЗА ПРАВАТА НА ЛИЦА СО ПОПРЕЧЕНОСТ

**Усвоена од Генералното собрание
на Обединети нации на 13.12.2006 година**

ПРЕВОД:

**РЕПУБЛИЧКИ ЦЕНТАР ЗА ПОДДРШКА НА ЛИЦА
СО ИНТЕЛЕКТУАЛНА ПОПРЕЧЕНОСТ - ПОРАКА**

ПРЕАМБУЛА

Државиите и општинички на оваа Конвенција,

(а) *Повикувајќи* на начелата наведени во Повелбата на Обединетите нации, кои го признаваат вроденото достоинство и вредност, и еднаквите неотуѓиви права на сите членови на човековото семејство како основа на слободата, правдата и мирот во светот,

(б) *Признавајќи* дека Обединетите нации, во Универзалната декларација за човекови права и меѓународните пактови за човековите права се изјасни и согласи дека секој има право на сите права и слободи утврдени во истите, без било каква разлика,

(в) *Појврдувајќи* ја универзалноста, неделливоста, меѓузависноста и поврзаноста на сите човекови права и основни слободи и потребата на лицата со попреченост да им е загарантирано нивно целосно уживање без дискриминација,

(г) *Повикувајќи* се на Меѓународниот пакт за економски, социјални и културни права, Меѓународниот пакт за граѓански и политички права, Меѓународната конвенција за елиминација на сите облици на расна дискриминација, Конвенцијата за елиминација на сите облици на дискриминација на жените, Конвенцијата против тортура и друг вид на суров, нечовечен или деградирачки третман или казна, Конвенцијата за правата на детето, Меѓународната конвенција за заштита на правата на сите работници емигранти и членови на нивните семејства,

(д) *Признавајќи* дека попреченоста е развоен концепт и дека попреченоста е резултат од интеракцијата меѓу лицата со општетувања и бариерите во ставовите и средината кои го попречуваат нивното целосно и ефективно учество во општеството на еднаква основа со другите,

(ѓ) *Признавајќи* ја важноста на принципите и политичките насоки што се содржат во Светската програма за акција за лицата со попреченост и во Стандардните правила за изедначување на можностите за лицата со попреченост во влијание врз унапредувањето, формулацијата и евалуацијата на политиките, плановите, програмите и акциите на национално, регионално и на меѓународно ниво, за понатамошно изедначување на можностите за лицата со попреченост,

(е) *Нагласувајќи* ја важноста на интегрирањето на прашањата поврзани со попреченоста во редовните текови како интегрален дел од релевантните стратегии за одржлив развој,

(ж) *Признавајќи, исто така,* дека дискриминацијата на секое лице врз основа на попреченост е повреда на вроденото достоинство и вредност на човекот,

(з) *Признавајќи* ја исто така различноста на лицата со попреченост,

(с) *Признавајќи* ја потребата за унапредување и заштита на човековите права на сите лица со попреченост, вклучувајќи ги и оние кои имаат потреба од поинтензивна поддршка,

(и) *Засеѓнајќи* дека, и покрај различните инструменти и преземени акции, лицата со попреченост и понатаму се соочуваат со бариери при нивното учество како еднакви членови на општеството и со повреди на нивните човекови права во сите делови од светот,

(ј) *Признавајќи* ја важноста на меѓународната соработка за подобрување на условите за живеење на лицата со попреченост во секоја земја, особено во земјите во развој,

(к) *Признавајќи* ја вредноста на постојните и потенцијалните придонеси од лицата со попреченост за благосостојбата во целост и различноста на заедниците од каде потекнуваат, и дека унапредувањето на целосното уживање на човековите права и основните слободи на лицата со попреченост, како и нивното целосно учество ќе придонесе за нивно зголемено чувство на припадност, и за значаен напредок во човековиот, социјалниот и економскиот развој на општеството и искоренувањето на сиромаштијата,

(л) *Признавајќи* ја важноста од индивидуалната автономија и самостојност за лицата со попреченост, вклучувајќи ја слободата за сопствен избор,

(љ) *Земајќи предвид* дека лицата со попреченост треба да имаат можност за активно вклучување во процесите на донесување одлуки во однос на политиките и програмите, вклучувајќи ги и оние кои директно се однесуваат на нив,

(м) *Засеѓнајќи* за тешките услови со кои се соочуваат лицата со попреченост кои се предмет на повеќекратни или отежнати облици на дискриминација врз основа на раса, боја, пол, јазик, религија, политичкото или друго мислење, национално, етничко, домородско или социјално потекло, имотен, роден, старосен или друг статус,

(н) *Признавајќи* дека жените и девојките со попреченост се често во поголем ризик, во и надвор од домот, од насилство, повреди или злоупотреби, небрежен однос, малтретирање или експлоатација,

(њ) *Признавајќи* дека децата со попреченост треба во целост да ги уживаат сите човекови права и основни слободи на еднаква основа со другите деца, и потсетувајќи на обврските преземени од страна на државите потписнички на Конвенцијата за правата на детето,

(о) *Нагласувајќи* ја потребата од инкорпорирање на родовата перспектива во сите заложби за унапредување на целосното уживање на човековите права и основни слободи од страна на лицата со попреченост,

(п) *Искажувајќи* го фактот дека поголем дел од лицата со попреченост живеат во услови на сиромаштија, а со тоа признавајќи ја критичната потреба од посветување на негативното влијание на сиромаштијата врз лицата со попреченост,

(р) *Имајќи во предвид* дека условите на мир и безбедност засновани на целосно почитување на целите и принципите содржани во Повелбата на Обединетите нации и придржувањето кон применливи инструменти за човекови права се

неопходни за целосната заштита на лицата со попреченост, особено за време на вооружени конфликти и странска окупација,

(с) *Признавајќи* ја важноста за пристапност до физичката, социјалната, економската и културната средина, до здравство и образование, и до информации и комуникации со цел да им се овозможи на лицата со попреченост во целост да уживаат во сите човекови права и основни слободи,

(т) *Увидувајќи* дека поединецот, кој има должности кон други поединци и кон заедницата на која тој или таа припаѓа, има одговорност да се стреми за унапредување и придржување кон правата признаени во Меѓународниот акт за човекови права,

(ќ) *Убедени* дека семејството е природна и основна групна единица на општеството и има право на заштита од страна на општеството и државата, и дека лицата со попреченост и членовите на нивните семејства треба да ја добиваат неопходната заштита и помош за да им се овозможи на семејствата да придонесуваат за целосно и еднакво уживање на правата на лицата со попреченост,

(у) *Убедени* дека сеопфатна и интегрална меѓународна конвенција за унапредување и заштита на правата и достоинството на лицата со попреченост ќе има значаен придонес во адресирање на длабоките социјални неповолни услови на лицата со попреченост и во унапредувањето на нивното учество во граѓанските, политичките, економските, социјалните и културните сфери со еднакви можности, како во земјите во развој така и во развиените земји,

Се согласија за следното:

Член 1

Цел

Целта на оваа Конвенција е унапредување, заштита и обезбедување на целосното и еднакво уживање на сите човекови права и основни слободи на сите лица со попреченост, како и унапредување на почитувањето на нивното вродено достоинство.

Лица со попреченост се оние лица со долготрајни физички, ментални, интелектуални или сетилни оштетувања, кои во интеракција со различни бариери може да го попречат нивното целосно и ефективно учество во општеството на еднаква основа со другите.

Член 2

Дефиниции

За целите на оваа Конвенција:

“Комуникација” претставува јазичи, прикажување на текст, Брајово писмо, комуникација со допир, формати со големи букви, пристапна мултимедијалност, како и пишувани и аудио снимки, едноставен говор, човек-читач, зголемени и

алтернативни облици, средства и формати на комуникација, вклучувајќи пристапна информатичка и комуникациска технологија;

“Јазик” претставува говорни и знаковни јазици и други облици на невербални јазици;

“Дискриминација врз основа на попреченост” подразбира секаква разлика, исклучување или ограничување врз основа на попреченост, со цел или влијание врз нарушување или ништење на признавањето, уживањето или остварувањето, на еднаква основа со другите, на сите човекови права и основни слободи на политичкото, економското, социјалното, културното, граѓанското или друго поле. Овде се вклучени сите облици на дискриминација, вклучувајќи и ускратување од разумно прилагодување;

“Разумно прилагодување” подразбира неопходна и соодветна модификација и регулирање, не наметнувајќи непропорционален или несоодветен товар, доколку потребно во одреден случај, за да им се обезбеди на лицата со попреченост да ги уживаат или остваруваат сите човекови права и основни слободи на еднаква основа со другите;

“Универзален дизајн” подразбира дизајн на производи, средини, програми и сервисни служби кои ќе ги користат сите луѓе, до највисок можен обем, без потреба од прилагодување или специјализиран дизајн. “Универзалниот дизајн” нема да ги исклучи помагалата за одредени групи на лица со попреченост, каде тоа е потребно.

Член 3 **Општи начела**

Начелата на оваа Конвенција ќе бидат:

(а) Почитување на вроденото достоинство, индивидуалната автономија вклучувајќи ја слободата за носење сопствени избори, и самостојноста на лицата;

(б) Не-дискриминација

(в) Целосно и ефективно учество и вклученост во општеството;

(г) Почит за разликите и прифаќање на лицата со попреченост како дел од човековата разноличност и човештво;

(д) Еднаквост на можностите;

(ѓ) Пристапност;

(е) Рамноправност меѓу мажите и жените;

(ж) Почит за развојните способности на децата со попреченост и почит за правото на децата со попреченост за зачувување на својот идентитет.

Член 4

Основни обврски

1. Државите потписнички се обврзуваат да обезбедат и да промовираат целосно остварување на сите човекови права и основни слободи за сите лица со попреченост без дискриминација од било кој вид врз основа на попреченост. Поради тоа, државите потписнички се обврзуваат:

(а) Да донесат соодветни законски, административни и други мерки за спроведување на правата признаени во оваа Конвенција;

(б) Да ги преземат сите соодветни мерки, вклучувајќи го и законодавството, да ги изменат или укинат постојните закони, регулативи, обичаи и практики кои ја сочинуваат дискриминацијата на лицата со попреченост;

(в) Да ги земат предвид заштитата и унапредувањето на човековите права на лицата со попреченост во сите политики и програми;

(г) Да го избегнат влегувањето на секој акт или практика која е недоследна на оваа Конвенција и да обезбедат дека државните власти и институции делуваат во согласност со оваа Конвенција;

(д) Да ги преземат сите соодветни мерки за елиминација на дискриминацијата врз основа на попреченост од било кое лице, организација или приватно претпријатие;

(ѓ) Да преземат или промовираат истражување и развој на универзално дизајнирани производи, сервисни служби, опрема и капацитети, како што е дефинирано во член 2 на оваа Конвенција, за што е потребно минимално можно прилагодување и минимални трошоци за да се задоволат специфичните потреби на лицето со попреченост, унапредување на нивната достапност и користење, и да се подобри универзалниот дизајн во развојот на стандардите и насоките;

(е) Да преземат или промовираат истражување и развој, и да се унапреди достапноста и користењето нови технологии, вклучувајќи информатички и комуникациски технологии, помагала за движење, други помагала и помошни технологии, соодветни за лицата со попреченост, давајќи приоритет на технологиите со достапни цени;

(ж) Да обезбедат пристапни информации за лицата со попреченост во врска со помагала за движење, други помагала и помошни технологии, вклучувајќи нови технологии, како и други форми на помош, сервисни служби за поддршка и капацитети,

(з) Да промовираат обука за професионалци и персонал кој работи со лица со попреченост поврзано со правата признаени во оваа Конвенција, со цел подобро обезбедување на помош и сервисни служби за поддршка загарантирани со овие права.

2. Во однос на економските, социјалните и културните права, секоја држава потписничка ќе биде одговорна за преземање мерки преку максимално искористување на сопствените расположливи ресурси и, каде е потребно, во

рамките на меѓународната соработка, со цел да се постигне постепено и целосно остварување на овие права, без предрасуди за оние обврски содржани во оваа Конвенција кои се непосредно применливи според меѓународното законодавство.

3. Во однос на развојот и имплементацијата на законодавство и политики за имплементирање на оваа Конвенција, и во други процеси на донесување одлуки во однос на прашања кои се однесуваат на лицата со попреченост, државите потписнички директно ќе се консултираат и активно ќе ги вклучуваат лицата со попреченост, вклучувајќи и деца со попреченост преку организациите кои ги застапуваат.

4. Оваа Конвенција нема да влијае врз други одредби кои се покорисни за остварување на правата на лицата со попреченост, содржани во законодавството на државите потписнички или во меѓународното законодавство кое е на сила во таа држава. Нема да постојат ограничувања или отстапување од било кое од човековите права и основни слободи признаени или постоечки во било која држава потписничка на оваа Конвенција согласно со законот, конвенциите, регулативите или обичаите, под изговор дека оваа Конвенција не признава вакви права или ги признава во помал обем.

5. Одредбите во оваа Конвенција ќе се однесуваат на сите делови на федералните држави, без ограничувања или исклучоци.

Член 5

Еднаквост и недискриминација

1. Државите потписнички признаваат дека сите лица се еднакви пред и според законот и имаат право, без дискриминација, на еднаква заштита и еднаква придобивка од законот.

2. Државите потписнички ќе забранат секаква дискриминација врз основа на попреченост и ќе им гарантираат на лицата со попреченост еднаква и ефективна законска заштита од дискриминација на секаква основа.

3. Со цел да се промовира еднаквост и да се елиминира дискриминацијата, државите потписнички ќе ги преземат сите соодветни чекори за да осигураат дека се обезбедува разумно прилагодување.

4. Специфичните мерки неопходни за забрзување или постигнување на фактичка еднаквост на лицата со попреченост нема да се сметаат за дискриминација според условите на оваа Конвенција.

Член 6

Жени со попреченост

1. Државите потписнички признаваат дека жените и девојките со попреченост се предмет на повеќекратна дискриминација, и во овој правец ќе преземаат мерки за да обезбедат нивно целосно и еднакво уживање на сите човекови права и основни слободи.

2. Државите потписнички ќе ги преземат сите соодветни мерки за да обезбедат целосен развој, унапредување и зајакнување на жените, со цел да им се гарантира практикувањето и уживањето на човековите права и основни слободи поставени во оваа Конвенција.

Член 7

Деца со попреченост

1. Државите потписнички ќе ги преземат сите неопходни мерки за да обезбедат целосно остварување на сите човекови права и основни слободи на децата со попреченост на еднаква основа со другите деца.

2. При преземањето на сите акции во однос на децата со попреченост, како примарна грижа ќе се зема предвид најдобриот интерес на детето.

3. Државите потписнички ќе обезбедат дека децата со попреченост имаат право слободно да ги изразуваат своите ставови за сите прашања кои влијаат врз нив, а на кои ќе се посвети должно внимание во согласност со нивната возраст и зрелост, на еднаква основа со другите деца, и да им се обезбеди соодветна поддршка во однос на нивната попреченост и возраст со цел остварување на соодветното право.

Член 8

Подигнување на свеста

1. Државите потписнички се обврзуваат да донесат непосредни, ефективни и соодветни мерки:

(а) За подигнување на свеста во целото општество, вклучувајќи и на ниво на семејството, во однос на лицата со попреченост, и да ја промовираат почитта за правата и достоинството на овие лица;

(б) За борба против стереотипите, предрасудите и штетните практики во однос на лицата со попреченост, вклучувајќи ги и оние врз основа на пол и возраст, во сите области од животот;

(в) За промовирање свесност за способностите и придонесите на лицата со попреченост.

2. За таа цел мерките вклучуваат:

(а) Иницирање и одржување на ефективни кампањи за подигнување на јавната свест наменети:

(-) за развивање на ставови за почитување на правата на лицата со попреченост;

(-) да промовираат позитивни перцепции и поголема социјална свесност кон лицата со попреченост;

(-) да промовираат признавање на вештините, вредностите и способностите на лицата со попреченост и нивните придонеси на работното место и пазарот на труд;

(б) Развивање на став за почит на правата на лицата со попреченост, на сите нивоа на образовниот систем, вклучувајќи ги сите деца од најрана возраст;

(в) Поттикнување на сите медиуми за портретирање на лицата со попреченост на начин кој е доследен на целите на оваа Конвенција;

(г) Промовирање на програми за обука за подигнување на свеста во однос на лицата со попреченост и нивните права.

Член 9

Пристапност

1. Со цел да се оспособат лицата со попреченост за самостоен живот и целосно учество во сите аспекти од животот, државите потписнички ќе преземат соодветни мерки за да им обезбедат на лицата со попреченост пристап, на еднаква основа со другите, до физичката средина, транспорт, информации и комуникации, вклучувајќи и до информатичките и комуникациските технологии и системи, како и до други капацитети и сервисни служби отворени или обезбедени за јавноста, како во урбаните така и во руралните средини. Овие мерки, кои ќе вклучат идентификација и елиминација на пречките и бариерите во пристапноста, меѓу останатото, ќе се однесуваат на:

(а) Објекти, патишта, транспортни средства и други внатрешни и надворешни капацитети, вклучувајќи училишта, домови, медицински објекти и работни места;

(б) Информации, комуникации и други сервисни служби, вклучувајќи електронски сервисни служби и итни служби.

2. Државите потписнички, исто така, ќе преземат соодветни мерки за:

(а) развој, ширење и следење на спроведувањето на минимални стандарди и насоки за пристапност до капацитети и сервисни служби отворени или обезбедени за јавноста;

(б) обезбедување приватните ентитети кои нудат капацитети и сервисни служби кои се отворени или обезбедени за јавноста да ги земаат предвид сите аспекти на пристапност за лицата со попреченост;

(в) обезбедување обука за носителите на акции во однос на прашањата за пристапност, со кои се соочуваат лицата со попреченост;

(г) обезбедување знаци со Брајово писмо и знаци во лесно читливи и разбирливи форми во објектите и другите капацитети отворени за јавноста;

(д) обезбедување форми на помошници и посредници, вклучувајќи водичи, читачи и професионални толкувачи на знаковен говор, со цел да се поедностави пристапноста во објекти и други капацитети отворени за јавноста;

(ѓ) промовирање на други соодветни облици на помош и поддршка за лицата со попреченост со цел обезбедување на нивниот пристап до информации;

(е) промовирање на пристап за лицата со попреченост до нови информатички и комуникациски технологии и системи, вклучувајќи интернет;

(ж) промовирање на дизајн, развој, изработка и дистрибуција на пристапни информатички и комуникациски технологии и системи уште во рана фаза, со цел истите да бидат пристапни по минимални цени.

Член 10

Право на живот

Државите потписнички повторно потврдуваат дека секое човечко суштество има вродено право на живот и ќе ги преземаат сите неопходни мерки за да обезбедат ефикасно уживање на тоа право на лицата со попреченост на еднаква основа со другите.

Член 11

Ситуации на ризик и хуманитарни вонредни состојби

Државите потписнички, во согласност со нивните обврски според меѓународното законодавство, вклучувајќи го меѓународното хуманитарно законодавство и меѓународниот закон за човекови права, ќе ги преземат сите неопходни мерки за да обезбедат заштита и безбедност за лицата со попреченост во ситуации на ризик, вклучувајќи ситуации на вооружен конфликт, хуманитарни вонредни состојби и природни катастрофи.

Член 12

Еднакво признавање пред законот

1. Државите потписнички повторно потврдуваат дека лицата со попреченост имаат право насекаде да бидат признаени како лица пред законот.

2. Државите потписнички ќе признаат дека лицата со попреченост уживаат деловна способност на еднаква основа со другите во сите аспекти од животот.

3. Државите потписнички ќе преземат соодветни мерки за да обезбедат пристап за лицата со попреченост до поддршка која може да им е потребна при остварувањето на нивната деловна способност.

4. Државите потписнички ќе обезбедат дека сите мерки поврзани со практикувањето на деловната способност обезбедуваат соодветни и ефективни механизми на заштита наменети за превенција од злоупотреба во согласност со меѓународниот закон за човекови права. Таквите механизми на заштита ќе обезбедат дека мерките поврзани со практикувањето на деловната способност ги почитуваат правата, волјата и преференците на лицето, дека се ослободени од конфликт на интереси и несоодветно влијание, се пропорционални и скроени

според условите во кои се наоѓа лицето, се применуваат во најкратко можно време и се подложни на редовен преглед од страна на надлежен, самостоен и непристрасен орган или судско тело. Механизмите на заштитата ќе бидат пропорционални на степенот до кој мерките влијаат врз правата и интересите на лицето.

5. Како предмет на одредбите на овој член, државите потписнички ќе ги преземат сите соодветни и ефективни мерки за да се обезбеди еднакво право на лицата со попреченост да поседуваат или наследат сопственост на имот, да ги контролираат сопствените финансиски работи и да имаат еднаков пристап до банкарски заеми, хипотеки и други форми на финансиско кредитирање, и ќе обезбедат дека лицата со попреченост не се произволно лишени од својата сопственост.

Член 13

Пристап до правда

1. Државите потписнички ќе обезбедат ефективен пристап до правда за лицата со попреченост на еднаква основа со другите, вклучувајќи преку одредбата на процедурални и соодветни на возраста прилагодувања, со цел поедноставување на нивната ефективна улога како директни и индиректни учесници, вклучувајќи и како сведоци, во законски постапки, во истражувачки и други прелиминарни фази.

2. Со цел да се помогне во обезбедувањето на ефективен пристап до правда за лицата со попреченост, државите потписнички ќе промовираат соодветна обука за вработените на полето на спроведување на правдата, вклучувајќи го полицискиот и затворскиот персонал.

Член 14

Слобода и безбедност на лицето

1. Државите потписнички ќе обезбедат дека лицата со попреченост, на еднаква основа со другите:

(а) го уживаат правото на слобода и безбедност на личноста;

(б) не се незаконски или субјективно лишени од нивната слобода, и дека секое лишување од слобода е во согласност со законот, и дека постоењето на попреченоста во никој случај нема да биде оправдување за лишувањето од слобода.

2. Државите потписнички ќе обезбедат право на гаранции за лицата со попреченост во согласност со меѓународниот закон за човекови права на еднаква основа со другите, доколку се лишени од нивната слобода преку некој процес, и тие ќе бидат третирали во согласност со целите и принципите на оваа Конвенција, вклучувајќи и обезбедување на разумно прилагодување.

Член 15

Слобода од тортура или суров, нечовечки или понижувачки третман или казна

1. Ниедно лице нема да биде изложено на тротура или суров, нечовечки и понижувачки третман или казна. Особено, ниедно лице нема да биде предмет на медицински или научни експериментирања, без негова или нејзина слободна согласност.

2. Државите потписнички ќе преземат ефективни законски, административни, судски или други мерки за да се спречи лицата со попреченост, на еднаква основа со другите, да бидат изложени на тортура или суров, нечовечки или понижувачки третман или казна.

Член 16

Слобода од експлоатација, насилство и злоупотреба

1. Државите потписнички ќе ги преземат сите соодветни законски, административни, социјални, образовни и други мерки за заштита на лицата со попреченост, во и надвор од домот, од сите облици на експлоатација, насилство и злоупотреба, вклучувајќи и од аспект на пол.

2. Државите потписнички, исто така, ќе ги преземат сите соодветни мерки за спречување на сите облици на експлоатација, насилство и злоупотреба, преку, меѓу останатото, обезбедување на соодветни форми на помош и поддршка сензитивни на полот и возраста за лицата со попреченост и нивните семејства и згрижувачи/старатели, вклучувајќи и преку обезбедување на информации и едукација за избегнување, препознавање и пријавување за случаи на експлоатација, насилство и злоупотреба. Државите потписнички ќе обезбедат дека сервисните служби за заштита се сензитивни на возраста, полот и попреченоста.

3. Со цел да се спречи појавата на сите форми на експлоатација, насилство и злоупотреба, државите потписнички ќе обезбедат дека сите капацитети и програми наменети да им послужат на лицата со попреченост се ефективно следени од независни органи.

4. Државите потписнички ќе ги преземат сите соодветни мерки за унапредување на физичкото, когнитивното и психолошкото опоравување, рехабилитација и социјална реинтеграција на лицата со попреченост кои ќе станат жртви на секој облик на експлоатација, насилство или злоупотреба, вклучувајќи обезбедување на сервисни служби за заштита. Ваквото опоравување и реинтеграција ќе се случува во средина која се грижи за здравјето, благосостојбата, самопочитта, достоинството и автономијата на лицето и ќе се земаат предвид специфичните потреби во однос на полот и возраста.

5. Државите потписнички ќе воспостават ефективно законодавство и политики, вклучувајќи законодавство и политики насочени кон жените и децата, за да обезбедат да случаите на експлоатација, насилство и злоупотреба на лицата со попреченост можат да се идентификуваат, истражуваат и, доколку е неопходно, законски да се гонат.

Член 17

Заштита на интегритетот на личноста

Секое лице со попреченост има право да биде почитувано поради неговиот или нејзиниот физички и ментален интегритет на еднаква основа со другите.

Член 18

Слобода на движење и национална припадност

1. Државите потписнички ќе ги признаат правата на лицата со попреченост на слобода на движење, слобода да го избираат нивното место на живеење и на национална припадност, на еднаква основа со другите, обезбедувајќи дека лицата со попреченост:

(а) Имаат право да стекнат или да ја променат националната припадност и дека не се произволно лишени од нивната национална припадност или врз основа на попреченоста;

(б) Не се лишени, врз основа на попреченоста, од нивната способност да стекнат, да поседуваат и да користат документација за нивната национална припадност, или друга документација за идентификација, или да користат релевантни процеси, како на пример, постапки за емиграција, кои може да се потребни за олеснување на практикувањето на правото за слобода на движење;

(в) Слободни се да ја напуштат секоја земја, вклучувајќи ја и сопствената;

(г) Не се лишени, произволно или врз основа на попреченоста, од правото за влез во својата земја.

2. Децата со попреченост ќе бидат пријавени веднаш по раѓањето и од раѓање ќе имаат право на име, право на добивање државјанство и, доколку е возможно, право да ги знаат и да бидат згрижени од нивните родители.

Член 19

Самостојно живеење и вклученост во заедницата

Државите потписнички на оваа Конвенција го признаваат еднаквото право на сите лица со попреченост да живеат во заедницата, со еднаков избор како и за другите, и ќе преземаат ефективни и соодветни мерки за да го олеснат целосното уживање на ова право од страна на лицата со попреченост и нивно целосно вклучување и учество во заедницата, обезбедувајќи дека:

(а) Лицата со попреченост имаат можност да го избираат своето место на живеење и каде и со кого ќе живеат, на еднаква основа со другите и не се обврзани да живеат во одредени организирани услови на живеење;

(б) Лицата со попреченост имаат пристап до широк спектар на домашни, резидентни и други сервисни служби за поддршка во заедницата, вклучувајќи лична помош која е неопходна за поддршка во секојдневното живеење и

вклучување во заедницата, и да се спречи изолација или сегрегација од заедницата;

(в) Сервисните служби и капацитетите за општата популација се достапни за лицата со попреченост на еднаква основа и се соодветни на нивните потреби.

Член 20

Лична мобилност

Државите потписнички ќе преземат ефективни мерки за да обезбедат лична мобилност со најголема можна самостојност за лицата со попреченост, вклучувајќи:

(а) Олеснување на личната мобилност на лицата со попреченост на начин и во време според нивен избор, и по пристапна цена;

(б) Олеснување на пристапот од страна на лицата со попреченост до квалитетни помагала за движење, други помагала и помошни технологии, форми на жива помош и посредници, правејќи ги достапни по пристапни цени;

(в) Обезбедување на обука за вештини за мобилност наменети за лицата со попреченост и за специјализираниот персонал кој работи со лица со попреченост;

(г) Поттикнување на ентитетите кои произведуваат помагала за движење, други помагала и помошни технологии да ги земат предвид сите аспекти на мобилност за лицата со попреченост.

Член 21

Слобода на изразување и мислење, и пристап до информации

Државите потписнички ќе ги преземат сите соодветни мерки за да обезбедат дека лицата со попреченост можат да го остваруваат нивното право на слобода на изразување и мислење, особено слобода да бараат, добиваат и доставуваат информации и идеи на еднаква основа со другите, преку сите форми на комуникација по нивен избор, како што е дефинирано во член 2 од оваа Конвенција, вклучувајќи:

(а) Обезбедување информации за лицата со попреченост, а кои се наменети за општата јавност, во пристапни формати и технологии соодветни на различни видови на попречености, на благовремен начин и без дополнителен трошок;

(б) Прифаќање и олеснување на користењето на знаковниот говор, Брајовото писмо, аугментативна и алтернативна комуникација, и сите други пристапни средства, начини и формати на комуникација по избор на лицата со попреченост при официјални интеракции;

(в) Залагања кај приватните ентитети кои обезбедуваат сервисни служби за општата јавност, вклучувајќи и интернет, да обезбедуваат информации и сервисни служби во пристапни формати кои лицата со попреченост ќе можат да ги користат;

(г) Поттикнување на медиумите, вклучувајќи обезбедувачи на информации преку интернет, да ги прават своите сервисни служби пристапни за лицата со попреченост;

(д) Признавање и промовирање на користењето на знаковниот говор.

Член 22

Почит на приватноста

1. Ниедно лице со попреченост, без разлика на местото на живеење или организираните услови на живеење, не треба да биде предмет на произволно или незаконско мешање во неговата или нејзината приватност, семејство, дом, кореспонденција или други видови на комуникација, како ни на незаконски напади врз неговата или нејзината чест и репутација. Лицата со попреченост имаат право на законска заштита од овие мешања или напади.

2. Државите потписнички ќе ја заштитуваат приватноста на личните информации, информациите за здравствената состојба и рехабилитацијата на лицата со попреченост на еднаква основа со другите.

Член 23

Почит за домот и семејството

1. Државите потписнички ќе преземат ефективни и соодветни мерки за елиминација на дискриминацијата на лицата со попреченост во однос на сите прашања поврзани со бракот, семејството, родителството и семејни односи, на еднаква основа со другите, како и да обезбедат дека:

(а) Правото на сите лица со попреченост кои се на возраст за стапување во брак, да се венчаат и да засноваат семејство врз основа на признавање на слободна и целосна согласност од идните брачни партнери;

(б) Се признаени правата на лицата со попреченост слободно и одговорно да одлучуваат за бројот на нивните деца и планирање на семејство и да имаат пристап до информации соодветни на нивната возраст, едукација за репродукција и планирање на семејство, и дека се обезбедени потребните средства кои ќе им овозможат да ги остваруваат овие права;

(в) Лицата со попреченост, вклучувајќи ги и децата, ќе ја задржат својата плодност на еднаква основа со другите.

2. Државите потписнички ќе ги обезбедат правата и одговорностите на лицата со попреченост, во однос на старателство, посвојување на деца, или слични институции доколку овие концепти постојат во националното законодавство; во сите случаи предност ќе се дава на најдобрите интереси на децата. Државите потписнички ќе овозможуваат соодветна помош за лицата со попреченост во извршувањето на нивните одговорности во однос на одгледувањето на децата.

3. Државите потписнички ќе обезбедат дека децата со попреченост имаат еднакви права во однос на семејниот живот. Во поглед на спроведување на овие

права, и да се спречи криењето, напуштањето, запоставување и сегрегацијата на децата со попреченост, државите потписнички ќе преземат мерки за обезбедување на навремени и сеопфатни информации, сервисни служби и поддршка за децата со попреченост и нивните семејства.

4. Државите потписнички ќе обезбедат дека детето нема да биде одвоено од своите родители против нивната волја, освен кога надлежните власти кои вршат судски преглед ќе одлучат, во согласност со применливите закони и постапки, дека таквото одвојување е неопходно за најдобриот интерес на детето. Во ниеден случај детето нема да биде одвоено од родителите врз основа на попреченоста или на детето или на еден или двата родители.

5. Државите потписнички ќе се обврзат дека во случаи кога непосредното семејство не е способно да се грижи за дете со попреченост, ќе ги преземат сите напори за обезбедување на алтернативна грижа во рамките на поширокото семејство, а ако тоа не е можно, да се обезбеди грижа во рамките на заедницата во семејна средина.

Член 24

Образование

1. Државите потписнички го признаваат правото на образование на лицата со попреченост. Во однос на остварување на ова право без дискриминација и врз основа на еднакви можности, државите потписнички ќе обезбедат вклучен систем на образование на сите нивоа и доживотно учење насочено кон:

(а) Целосен развој на човековиот потенцијал и чувство на достоинство и на самовреднување, и зајакнувањето на почитта за човековите права, основните слободи и човековата различност;

(б) Развој на личноста, талентите и креативноста, како и менталните и физичките способности на лицата со попреченост до ниво на целосен потенцијал;

(в) Оспособување на лицата со попреченост ефективно да учествуваат во слободното општество.

2. При реализирањето на ова право, државите потписнички ќе обезбедат дека:

(а) Лицата со попреченост не се исклучени од општиот образовен систем врз основа на попреченост, и дека децата со попреченост не се исклучени од бесплатно и задолжително основно образование, или од средно образование, врз основа на попреченост;

(б) Лицата со попреченост имаат пристап до вклучено, квалитетно, бесплатно основно и средно образование, на еднаква основа со другите, во местата каде живеат.

(в) Осигурано е разумно прилагодување според барањата на поединецот;

(г) Лицата со попреченост ја добиваат потребната поддршка, во рамките на општиот образовен систем, за да го олеснат нивното ефективно образование;

(д) Ефективните индивидуализирани мерки за поддршка се обезбедени во средини каде се максимизира академскиот и социјалниот развој, доследен на целта на целосно вклучување.

3. Државите потписнички ќе им овозможат на лицата со попреченост да стекнуваат вештини за секојдневно живеење и социјален развој кои ќе го олеснат нивното целосно и еднакво учество во образованието и како членови на заедницата. Поради тоа, државите потписнички ќе преземат соодветни мерки, вклучувајќи:

(а) Олеснување на изучувањето на Брајовото писмо, алтернативни пишани букви, аугментативни и алтернативни модели, средства и формати за комуникација, вештини за ориентација и мобилност, и олеснување на поддршка и менторство од страна на врсници;

(б) Олеснување на изучувањето на знаковен говор и промовирање на лингвистичкиот идентитет на заедницата на лица со оштетен слух;

(в) Обезбедување дека образованието на лицата, а особено деца кои се слепи, глуви или глуви и слепи, се овозможува на најсоодветни јазици и начини, и средства за комуникација за поединецот, и во средини кои го максимизираат академскиот и социјалниот развој.

4. Со цел да се помогне во обезбедување на реализацијата на ова право, државите потписнички ќе преземат соодветни мерки за вработување на наставници, вклучувајќи и наставници со попреченост, кои се квалификувани за знаковен говор и/или Брајово писмо, и за обучување на професионалци и персонал кој работи на сите нивоа во образованието. Таквата обука ќе инкорпорира свесност за попреченоста и за користењето на соодветни аугментативни и алтернативни начини, средства и формати за комуникација, образовни техники и материјали за поддршка на лицата со попреченост.

5. Државите потписнички ќе обезбедат дека лицата со попреченост имаат пристап до општото високо образование, вокациона/стручна обука, образование за возрасни и доживотно учење без дискриминација и на еднаква основа со другите. Поради тоа, државите потписнички ќе обезбедат дека е овозможено разумно прилагодување за лицата со попреченост.

Член 25

Здравство

Државите потписнички признаваат дека лицата со попреченост имаат право на највисок достапен стандард на здравство без дискриминација врз основа на попреченост. Државите потписнички ќе ги преземат сите соодветни мерки за да обезбедат пристап за лицата со попреченост до здравствени сервисни служби кои се сензитивни на полот, вклучувајќи здравствена рехабилитација. Подетално, државите потписнички ќе:

(а) обезбедат ист опсег, квалитет и стандард на бесплатна или достапна здравствена грижа и програми за лицата со попреченост, како што се обезбедени

за другите лица, вклучувајќи и во областа на сексуално и репродуктивно здравство и програми за јавно здравство базирани на населението;

(б) ги обезбедат оние здравствени сервисни служби кои им се потребни на лицата со попреченост особено поради нивната попреченост, вклучувајќи рана идентификација и интервенција каде е соодветно, и сервисни служби наменети за намалување и превенција на понатамошни попречености, вклучувајќи меѓу децата и старите лица;

(в) ги обезбедат овие здравствени сервисни служби што е можно поблиску до заедниците каде живеат лицата, вклучувајќи ги и руралните области;

(г) бараат од здравствените професионалци да обезбедат грижа со ист квалитет за лицата со попреченост како и за другите, вклучувајќи врз основа на слободна и согласност на основа на информации, преку, меѓу останатото, подигнување на свеста за човековите права, достоинството, автономијата и потребите на лицата со попреченост по пат обука и ширење на етички стандарди за јавната и приватната здравствена грижа;

(д) забранат дискриминација на лица со попреченост при обезбедување на здравствено осигурување, и животно осигурување, доколку ова осигурување е опфатено со национално законодавство, кое ќе биде обезбедено на праведен и разумен начин;

(ѓ) спречуваат дискриминаторно лишување од здравствена грижа или здравствени сервисни служби, храна и течности врз основа на попреченост.

Член 26

Хабилитација и рехабилитација

1. Државите потписнички ќе преземат ефективни и соодветни мерки, вклучувајќи и поддршка од врсници, за оспособување на лицата со попреченост да ја постигнат и да ја одржат нивната максимална самостојност, целосна физичка, ментална, социјална и вокациона/стручна способност, и целосно вклучување и учество во сите аспекти од животот. За таа цел, државите потписнички ќе ги организираат, зајакнуваат и зголемуваат сеопфатните сервисни служби и програми за хабилитација и рехабилитација, особено во областите на здравство, вработување, образование и социјални сервисни служби, на начин овие сервисни служби и програми:

(а) да започнуваат од најраната можна фаза, и да се базираат на мултидисциплинарна проценка на индивидуалните потреби и предности;

(б) да го поддржуваат учеството и вклучувањето во заедницата и во сите аспекти од општеството и да бидат доброволни и расположливи за лицата со попреченост што е можно поблиску до нивните заедници, вклучувајќи ги и руралните области.

2. Државите потписнички ќе го промовираат развојот на почетни и континуирани обуки за професионалци и персонал кој работи во сервисните служби за хабилитација и рехабилитација.

3. Државите потписнички ќе ја промовираат расположливоста, знаењето и користењето на помагала и технологии наменети за лица со попреченост, а кои се поврзани со хабилитацијата и рехабилитацијата.

Член 27

Работа и вработување

1. Државите потписнички го признаваат правото на лицата со попреченост да работат, на еднаква основа со другите; тоа опфаќа право на можност да заработуваат за живот преку слободен избор на работа или прифатена на пазарот на трудот и работна средина која е отворена, вклучена и пристапна за лицата со попреченост. Државите потписнички ќе го штитат и промовираат остварувањето на правото на работа, вклучувајќи го и за оние кои стекнуваат попреченост во текот на работењето, преку преземање на соодветни мерки, вклучувајќи преку законодавство, меѓу останатото, за:

(а) Забрана за дискриминација врз основа на попреченост во однос на сите прашања поврзани со сите форми на вработување, вклучувајќи услови за регрутирање, најмување и вработување, траење на вработувањето, напредок во кариерата и безбедни и здрави услови за работа;

(б) Заштита на правата на лицата со попреченост, на еднаква основа со другите, на праведни и поволни услови за работа, вклучувајќи еднакви можности и еднаква плата за работа од еднаква вредност, безбедност и здрави услови за работа, вклучувајќи заштита од злоупотреба, и обесштетување при жалби;

(в) Обезбедување дека лицата со попреченост се во можност да ги остварат нивните права на труд и синдикат на еднаква основа со другите;

(в) Обезбедување дека лицата со попреченост можат да ги остварат своите работнички и синдикални трудови права на еднаква основа со другите;

(г) Овозможување на лицата со попреченост да имаат ефективен пристап до општи технички и стручни програми за насочување, сервисни служби за сместување и вокациона/стручна и континуирана обука;

(д) Промовирање на можности за вработување и напредување во кариерата за лицата со попреченост на пазарот на трудот, како и помош во изнаоѓање, добивање, задржување и враќање на работно место;

(ѓ) Промовирање на можности за самовработување, претприемништво, развој на кооперативи и започнување на сопствен бизнис;

(е) Вработување на лицата со попреченост во јавниот сектор;

(ж) Промовирање на вработување на лицата со попреченост во приватниот сектор преку соодветни политики и мерки, кои може да вклучат афирмативни акциони програми, поттикнувања и други мерки;

(з) Обезбедување дека е овозможено разумно прилагодување за лицата со попреченост на работното место;

(с) Промовирање на стекнувањето работно искуство на отворениот пазар на трудот од страна на лицата со попреченост;

(и) Промовирање на стручна и професионална рехабилитација, задржување на работното место и програми за враќање на работа за лицата со попреченост.

2. Државите потписнички ќе обезбедат дека лицата со попреченост не се држат во ропство или во потчинетост, и дека се заштитени, на еднаква основа со другите, од присилна или задолжителна работа.

Член 28

Соодветен стандард на живеење и социјална заштита

1. Државите потписнички го признаваат правото на лицата со попреченост на соодветен стандард на живеење за нив самите и за нивните семејства, вклучувајќи соодветна исхрана, облека и домување, и на постојано подобрување на условите за живеење и ќе преземат соодветни чекори за заштита и промоција на реализацијата на ова право без дискриминација врз основа на попреченост.

2. Државите потписнички го признаваат правото на лицата со попреченост на социјална заштита и на уживање на ова право без дискриминација врз основа на попреченост, и ќе преземат соодветни чекори за заштита и промоција на ова право, вклучувајќи мерки за:

(а) Обезбедување на еднаков пристап на лицата со попреченост до сервисни служби за чиста вода, и за обезбедување на пристап до соодветни и достапни сервисни служби, помагала и друга помош за потребите поврзани со попреченоста;

(б) Обезбедување пристап за лицата со попреченост, особено за жени и девојки со попреченост и стари лица со попреченост, до програми за социјална заштита и програми за намалување на сиромаштијата;

(в) Обезбедување на пристап за лицата со попреченост и нивните семејства кои живеат во сиромаштија до помош од државата за трошоци поврзани со попреченоста, вклучувајќи соодветна обука, советување, финансиска помош и времено опфаќање/продолжена нега;

(г) Обезбедување пристап за лицата со попреченост до државни програми за домување;

(д) Обезбедување на еднаков пристап за лицата со попреченост до пензии и програми за пензионирање.

Член 29

Учество во политичкиот и јавниот живот

Државите потписнички ќе им ги гарантираат на лицата со попреченост нивните политички права и можноста истите да ги уживаат на еднаква основа со другите, и ќе бидат одговорни за:

(а) обезбедување дека лицата со попреченост можат ефективно и целосно да учествуваат во политичкиот и јавниот живот на еднаква основа со другите, директно или преку слободно избрани претставници, вклучувајќи го правото и можноста за лицата со попреченост да гласаат и да бидат гласани, меѓу останатото, преку:

(-) обезбедување дека постапките за гласање, капацитетите и материјалите се соодветни, пристапни и лесно разбирливи и употребливи;

(-) заштитување на правото на лицата со попреченост на тајно гласање на избори и јавни референдуми, без заплашување, и да бидат кандидирани за гласање и ефективно да водат служби и да ги вршат сите државни функции на сите нивоа во владата, олеснувајќи ја употребата на помошни и нови технологии каде е соодветно;

(-) гарантирање на слободно изразување на волјата на лицата со попреченост како гласачи и поради тоа, каде е неопходно, на нивно барање, да им се овозможи помош при гласањето со лице по нивен избор.

(б) Активно промовирање на средина во која лицата со попреченост ќе можат ефективно и целосно да учествуваат во вршењето на јавните работи, без дискриминација и на еднаква основа со другите, и поттикнување на нивно учество во државните работи, вклучувајќи:

(-) Учество во невладини организации и здруженија кои се занимаваат со јавниот и политичкиот живот на земјата, и во активностите и водењето на политичките партии;

(-) Формирање на организации на лица со попреченост и приклучување кон такви организации кои ќе ги претставуваат лицата со попреченост на меѓународно, национално, регионално и локално ниво.

Член 30

Учество во културниот живот, рекреација, слободни активности и спорт

1. Државите потписнички го признаваат правото на лицата со попреченост да учествуваат на еднаква основа со другите во културниот живот, и ќе ги преземат сите соодветни мерки за да обезбедат дека лицата со попреченост:

(а) имаат пристап до културолошки материјали во пристапни формати;

(б) имаат пристап до телевизиски програми, филмови, театар и други културни активности, во пристапни формати;

(в) имаат пристап до места за културни изведби или сервисни служби, како што се театри, музеи, кина, библиотеки и туристички бироа, и што е можно повеќе, да имаат пристап до споменици и места од национално културолошко значење.

2. Државите потписнички ќе преземат соодветни мерки за да им обезбедат на лицата со попреченост да имаат можност за развивање и искористување на нивниот креативен, уметнички и интелектуален потенцијал, не само за нивна сопствена добробит, туку и за збогатување на општеството.

3. Државите потписнички ќе ги преземат сите соодветни чекори, во согласност со меѓународното законодавство, за да обезбедат дека законите кои ги заштитуваат правата на интелектуална сопственост не претставуваат неразумна или дискриминаторска бариера за пристап на лицата со попреченост до културни материјали.

4. Лицата со попреченост ќе имаат право, на еднаква основа со другите, на признавање и поддршка на нивниот специфичен културен и лингвистички идентитет, вклучувајќи знаковен говор и култура на глувите лица.

5. Во однос на овозможувањето на лицата со попреченост да учествуваат на еднаква основа со другите во рекреативни, слободни и спортски активности, државите потписнички ќе преземат соодветни мерки:

(а) за поттикнување и промовирање на учеството, до најголем можен степен, на лицата со попреченост во редовните спортски активности на сите нивоа;

(б) за обезбедување дека лицата со попреченост имаат можност да организираат, развиваат и учествуваат во спортски и рекреативни активности специфични за попреченоста, и поради тоа, да поттикнуваат обезбедување, на еднаква основа со другите, на соодветни инструкции, обука и ресурси;

(в) за обезбедување дека лицата со попреченост имаат пристап до спортски, рекреативни и туристички објекти;

(г) за обезбедување дека децата со попреченост имаат еднаков пристап за учество во игровни, рекреативни, слободни и спортски активности, вклучувајќи и активности во рамките на училишниот систем;

(д) за обезбедување дека лицата со попреченост имаат пристап до сервисни служби кои се занимаваат со организирање на рекреативни, туристички, слободни и спортски активности.

Член 31

Статистика и собирање податоци

1. Државите потписнички имаат одговорност за собирање соодветни информации, вклучувајќи статистички и истражувачки податоци, кои ќе им овозможат да формулираат и имплементираат политики за спроведување на оваа Конвенција. Процесот на собирање и одржување на овие информации ќе биде:

(а) во согласност со законски воспоставените механизми на заштита, вклучувајќи законодавство за заштита на податоците, со цел да се обезбеди доверливост и почит за приватноста на лицата со попреченост;

(б) во согласност со меѓународно прифатените норми за заштита на човековите права и основни слободи и етичките принципи при собирањето и користењето на статистичките податоци.

2. Информациите собрани во согласност со овој член ќе бидат соодветно расчленети и ќе се користат за помош при проценка на имплементацијата на обврските од страна на државите потписнички на оваа Конвенција, и да се идентификуваат и опфатат бариерите со кои се соочуваат лицата со попреченост при остварувањето на нивните права.

3. Државите потписнички ќе преземат одговорност за ширење на овие статистички податоци и ќе обезбедат пристапност до нив за лицата со попреченост и други лица.

Член 32

Меѓународна соработка

1. Државите потписнички ја признаваат важноста од меѓународната соработка и нејзино унапредување, во поддршката на националните напори за реализација на намерата и целите од оваа Конвенција, и ќе преземат соодветни и ефективни мерки во тој поглед, помеѓу државите и, каде е соодветно, во партнерство со релевантни меѓународни и регионални организации и граѓанското општество, особено со организации на лица со попреченост. Овие мерки може, меѓу останатото, да вклучат:

(а) обезбедување дека меѓународната соработка, вклучувајќи ги меѓународните програми за развој, е вклучена и пристапна за лицата со попреченост;

(б) олеснување и поддржување на зајакнувањето на капацитетот, вклучувајќи размена и споделување на информации, искуства, програми за обука и најдобри практики;

(в) олеснување на соработката при истражувања и пристап до научни и технички знаења;

(г) обезбедување, каде е соодветно, техничка и економска помош, вклучувајќи олеснување на пристапот до и споделување на пристапни и помошни технологии, како и преку трансфер на технологии.

2. Одредбите од овој член се без предрасуди за обврските на секоја држава потписничка за исполнување на своите обврски според оваа Конвенција.

Член 33

Национална имплементација и мониторинг

1. Државите потписнички, во согласност со нивниот систем на организација, ќе назначат една или повеќе главни точки во рамките на регулирањето на проблематиката поврзана со имплементација на оваа Конвенција, и ќе обрнат должно размислување за воспоставувањето или за назначувањето на механизам за координација во рамките на регулирањето, со цел да се олеснат поврзаните акции во различни сектори и на различни нивоа.
2. Државите потписнички, во согласност со своите правни и административни системи, ќе одржуваат, зајакнуваат, назначуваат или воспоставуваат во рамките на државата потписничка, работна рамка во која ќе се опфатат еден или повеќе независни механизми, каде е соодветно, за промовирање, заштитување и мониторинг на имплементацијата на оваа Конвенција. При назначувањето или воспоставувањето на ваков механизам, државите потписнички ќе ги земат предвид принципите поврзани со статусот и функционирањето на националните институции за заштита и унапредување на човековите права.
3. Граѓанското општество, особено лицата со попреченост и организациите кои ги застапуваат ќе бидат вклучени и целосно ќе учествуваат во процесот на мониторинг.

Член 34

Комитет за правата на лицата со попреченост

1. Ќе се оформи Комитет за правата на лицата со попреченост (во понатамошниот текст: Комитет) кој ќе ги спроведува функциите наведени подолу во текстот.
2. Комитетот, во периодот на влегување во сила на оваа Конвенција, ќе се состои од дванаесет експерти. По дополнителни шеесет ратификации или пристапување кон Конвенцијата, членството на Комитетот ќе се зголеми за шест членови, содржејќи максимален број од осумнаесет членови.
3. Членовите на Комитетот ќе ги ставаат на располагање своите лични потенцијали и ќе бидат со високи морални начела и признаени компетенции и искуство во полето кое го опфаќа оваа Конвенција. При номинирањето на своите кандидати, државите потписнички се повикани да обрнат должно внимание на одредбата поставена во член 4.3 од оваа Конвенција.
4. Членовите на Комитетот ќе се избираат од државите потписнички, со претходно размислување за рамномерна географска застапеност, застапеност од различни форми на цивилизација и од главните законски системи, рамнотежа на полова застапеност и учество на експерти со попреченост.
5. Членовите на Комитетот ќе се избираат со тајно гласање од листа на лица номинирани од страна на граѓаните на државите потписнички, на состаноци на Конференцијата на државите потписнички. На тие состаноци, за кои две третини од државите потписнички ќе сочинуваат кворум, лицата избрани во Комитетот

ќе бидат оние кои ќе добијат најголем број на гласови и апсолутно мнозинство од гласовите на присутните претставници на државите потписнички кои гласаат.

6. Првичното избирање ќе се одржи најдоцна за шест месеци по датумот на влегување во сила на оваа Конвенција. Најмалку четири месеци пред датумот за секој избор, Генералниот секретар на Обединетите нации со писмо ќе се обраќа до државите потписнички, повикувајќи ги да поднесат номинации во период од два месеци. Генералниот секретар потоа ќе изготви листа на номинираните лица по азбучен ред, назначувајќи ги државите потписнички кои ги номинирале, и ќе го достави до државите потписнички на оваа Конвенција.

7. Членовите на Комитетот ќе се избираат со мандат од четири години. Тие ќе имаат право на еден реизбор. Сепак, мандатот на шест од членовите избрани на првиот избор ќе истече на крајот на втората година; веднаш по првиот избор, имињата на овие шест членови ќе се изберат со ждрепка од страна на заседавачот на состанокот кој се споменува во став 5 од овој член.

8. Изборот на шесте дополнителни членови на Комитетот ќе се одржи на редовни избори, во согласност со релевантните одредби од овој член.

9. Доколку член на Комитетот почине или поднесе оставка или изјави дека од било која причина таа или тој не може понатаму да ги врши обврските, државата потписничка која го номинирала членот ќе назначи друг експерт кој поседува квалификации и ги исполнува условите поставени во релевантните одредби од овој член, да ја врши должноста до крајот на мандатот.

10. Комитетот ќе воспостави сопствени правила за процедури (правилник за работа).

11. Генералниот секретар на Обединетите нации ќе го обезбеди неопходниот персонал и капацитети за ефективно извршување на функциите на Комитетот според оваа Конвенција, и ќе го свика првиот состанок.

12. Со одобрување од Генералното Собрание, членовите на Комитетот оформен според оваа Конвенција ќе добиваат плата од ресурсите на Обединетите нации според услови кои ќе ги одреди Собранието, имајќи ја в предвид важноста на одговорностите на Комитетот.

13. Членовите на Комитетот ќе имаат право на простории, привилегии и имунитет на експерти во мисија за Обединетите нации, како што е поставено во релевантните делови од Конвенцијата за привилегии и имунитет на Обединетите нации.

Член 35

Извештаи од државите потписнички

1. Секоја држава потписничка до Комитетот, преку Генералниот секретар на Обединетите нации, ќе поднесува сеопфатен извештај за преземените мерки за спроведување на обврските според оваа Конвенција и за постигнатиот напредок во тој поглед, во рок од две години по влегувањето во сила на оваа Конвенција за соодветната држава потписничка.

2. Потоа, државите потписнички ќе поднесуваат последователни извештаи најмалку на секои четири години и понатаму, кога тоа ќе го побара Комитетот.
3. Комитетот ќе одлучи за насоките кои ќе се применуваат во однос на содржината на извештаите.
4. Државата потписничка која поднела сеопфатен првичен извештај до Комитетот, во последователните извештаи не треба да ги повторува информациите дадени претходно. При подготовката на извештаите до Комитетот, државите потписнички се повикуваат да го прават тоа преку отворен и транспарентен процес и да дадат должно размислување на одредбата поставена во член 4.3 од оваа Конвенција.
5. Извештаите може да укажуваат на фактори и потешкотии кои влијаеле врз степенот на исполнување на обврските според оваа Конвенција.

Член 36

Разгледување на извештаите

1. Комитетот ќе го разгледува секој извештај, ќе дава предлози и општи препораки за извештајот каде ќе смета дека е соодветно, и истите ќе ги препрати до засегнатата држава потписничка. Државата потписничка може да одговори до Комитетот со информациите по нејзин избор. Комитетот може да бара дополнителни информации од државите потписнички што се релевантни за имплементацијата на оваа Конвенција.
2. Доколку државата потписничка значително задоцни со поднесување на извештајот, Комитетот може да ја извести засегнатата држава потписничка за потребата од испитување на имплементацијата на оваа Конвенција во таа држава потписничка, врз основа на веродостојни информации што се достапни за Комитетот, доколку релевантниот извештај не е поднесен во рамките на три месеци по известувањето. Комитетот ќе ја повика засегнатата држава потписничка да учествува во ова испитување. Доколку државата потписничка одговори со поднесување на релевантниот извештај, ќе се применуваат одредбите од став 1 од овој член.
3. Генералниот секретар на Обединетите нации ќе ги стави на располагање извештаите на сите држави потписнички.
4. Државите потписнички ќе се погрижат своите извештаи да ги стават на располагање на јавноста во своите земји и да го олеснат пристапот до предлози и општи препораки поврзани со овие извештаи.
5. Комитетот ќе пренесува, ако смета дека е соодветно, до специјализираните агенции, фондовите и програмите на Обединетите нации и други надлежни тела, извештаи од државите потписнички со цел да се опфати барањето или показателот за потребата од технички совет или помош содржани во нив, заедно со забелешките и препораките на Комитетот, доколку ги има, за овие барања или показатели.

Член 37

Соработка помеѓу државите потписнички и Комитетот

1. Секоја држава потписничка ќе соработува со Комитетот и ќе помага на неговите членови во исполнувањето на нивниот мандат.
2. Во својот однос со државите потписнички, Комитетот ќе обрнува должно внимание на начините и средствата за подобрување на националните капацитети за имплементација на оваа Конвенција, вклучувајќи и преку меѓународна соработка.

Член 38

Односи на Комитетот со други тела

Со цел да се овозможи ефективна имплементација на оваа Конвенција и да се поттикне меѓународна соработка на полето опфатено со оваа Конвенција:

- (а) Специјализираните агенции и други органи на Обединетите нации ќе имаат право да бидат присутни при разгледувањето на имплементацијата на одредбите од оваа Конвенција согласно со опсегот на нивниот мандат. Комитетот може да ги поканува специјализираните агенции и другите надлежни тела за кои ќе смета дека се соодветни да обезбедат експертски совети за имплементација на Конвенцијата во области кои потпаѓаат во опсегот на нивните мандати. Комитетот може да ги повика специјализираните агенции и други органи на Обединетите нации да поднесат извештаи во однос на имплементацијата на Конвенцијата во областите кои потпаѓаат под опсегот на нивните активности.
- (б) При истекувањето на својот мандат, Комитетот ќе се консултира, како што е соодветно, со други релевантни тела востановени преку меѓународните договори за човекови права со акцент на обезбедување конзистентност за нивните соодветни насоки за известување, предлози и општи препораки, и да се избегне дуплирање и преклопување во извршувањето на нивните функции.

Член 39

Извештај од Комитетот

Комитетот, секои две години, ќе поднесува извештај за своите активности до Генералното собрание и до Економскиот и социјален совет и може да дава предлози и општи препораки врз основа на испитувањето на извештаите и информациите добиени од државите потписнички. Овие предлози и општи препораки ќе бидат вклучени во извештајот на Комитетот заедно со коментарите, доколку ги има, од државите потписнички.

Член 40

Конференција на државите потписнички

1. Државите потписнички редовно ќе се состануваат на конференција на државите потписнички со цел разгледување на сите прашања во однос на имплементацијата на оваа Конвенција.

2. Најдоцна за шест месеци по влегувањето во сила на оваа Конвенција, Генералниот секретар на Обединетите нации ќе свика конференција на државите потписнички. Последователните состаноци ќе ги свикнува Генералниот секретар на Обединетите нации на секои две години или по одлука од конференцијата на државите потписнички.

Член 41

Депозитар

Генералниот секретар на Обединетите нации ќе биде депозитар на оваа Конвенција.

Член 42

Потпишување

Оваа Конвенција ќе биде отворена за потпишување од страна на државите и од страна на регионални организации за интеграција во седиштето на Обединетите нации во Њујорк од 30 март 2007 година.

Член 43

Согласност за обврзување

Оваа Конвенција ќе подлежи на ратификација од страна на државите потписнички и на формална потврда од регионалните организации за интеграција, потписнички на оваа Конвенција. Истата, ќе биде отворена за пристапување од страна на секоја држава или регионална организација за интеграција која не ја потпишала Конвенцијата.

Член 44

Регионални организации за интеграција

1. Под “Регионална организација за интеграција” ќе се подразбира организација составена од суверени држави во одреден регион, на која нејзините држави членки и пренеле надлежност во однос на прашања уредени според оваа Конвенција. Овие организации, во своите инструменти за формална потврда или пристапување, ќе го наведат обемот на своите надлежности во однос на прашањата кои се утврдени во оваа Конвенција. Последователно, тие ќе го информираат депозитарот за сите суштински измени во обемот на нивните надлежности.

2. Референците за “држави потписнички” во оваа Конвенција ќе се однесуваат и на овие организации во рамките на границите на нивните надлежности.

3. За целите на член 45, став 1 и член 47, став 2 и 3, секој инструмент поднесен од регионална организација за интеграција нема да се брои.

4. Регионалните организации за интеграција, за прашања во нивна надлежност, може да го остваруваат своето право на глас на конференција на државите

потписнички, според број на гласови еднаков на бројот на нивните држави членки кои се потписнички на оваа Конвенција. Оваа организација нема да го остварува своето право на глас доколку било која од нејзините држави членки го остварува своето право и обратно.

Член 45

Влегување во сила

1. Оваа Конвенција влегува во сила на триесетиот ден по депонирањето на дваесетиот инструмент на ратификација или пристапување.
2. За секоја држава или регионална организација за интеграција која ја ратификува, формално потврдува или пристапува кон Конвенцијата по депонирањето на дваесетиот ваков инструмент, Конвенцијата влегува во сила на триесетиот ден од депонирањето на нејзиниот инструмент.

Член 46

Резерви

1. Резервите кои не се компатибилни со предметот и целта на оваа Конвенција нема да се дозволат.
2. Резервите може да се повлечат во секое време.

Член 47

Амандмани/Измени и дополнувања

1. Секоја држава потписничка може да предложи амандман на оваа Конвенција и да го поднесе до Генералниот секретар на Обединетите нации. Генералниот секретар ќе ги проследи сите предложени амандмани до државите потписнички, со барање да биде известен дали преферираат конференција на државите потписнички со цел разгледување и одлучување за предлозите. Во случај, во рок од четири месеци од датумот на известувањето, најмалку една третина од државите потписнички да преферираат конференција, Генералниот секретар ќе свика конференција под покровителство на Обединетите нации. Секој амандман усвоен со двотретинско мнозинство од присутните држави потписнички кои гласале ќе биде поднесен од страна на Генералниот секретар до Генералното собрание за одобрување, а потоа и до сите држави потписнички за негово прифаќање.
2. Усвоениот и одобрен амандман во согласност со став 1 од овој член ќе влезе во сила на триесетиот ден откако бројот на депонирани инструменти за прифаќање достигне две-третини од бројот на држави потписнички на датата на усвојување на амандманот. Потоа, амандманот ќе влезе во сила за секоја држава потписничка на триесетиот ден по депонирањето на нејзиниот инструмент за прифаќање. Амандманот ќе биде обврзувачки само за оние држави потписнички кои го прифатиле.

3. Доколку конференцијата на државите потписнички со консензус одлучи за тоа, амандманот усвоен и одобрен во согласност со став 1 од овој член кој ексклузивно се однесува на членовите 34, 38, 39 и 40, ќе влезе во сила за сите држави потписнички на триесетиот ден откако бројот на депонирани инструменти за прифаќање достигне две-третини од бројот на држави потписнички на датата од усвојување на амандманот.

Член 48 **Откажување**

Државата потписничка може да се откаже од оваа Конвенција преку писмено известување до Генералниот секретар на Обединетите нации. Откажувањето ќе стане ефективно една година од датата на прием на известувањето од страна на Генералниот секретар.

Член 49 **Пристапен формат**

Текстот на оваа Конвенција ќе биде подготвен во пристапен формат.

Член 50 **Автентични текстови**

Арапскиот, кинескиот, англискиот, францускиот, рускиот и шпанскиот текст на оваа Конвенција ќе бидат еднакво автентични.

Како сведочење на тоа, долупотпишаните ополномоштени амбасадори, кои се овластени од страна на нивните Влади, ја потпишаа оваа Конвенција.

Опцијален Протокол на Конвенција за правата на лицата со попреченост

Државите потписнички на овој Протокол се согласија на следното:

Член 1

1. Државата потписничка на овој Протокол (“држава потписничка”) ја признава надлежноста на Комитетот за правата на лицата со попреченост (“Комитет”) да добива и разгледува известувања од или во име на поединци или групи на поединци кои се под нивна јурисдикција, а кои изјавуваат дека се жртви на кршење на одредбите од Конвенцијата од страна на државата потписничка.

2. Комитетот нема да прима известувања кои се однесуваат на држава потписничка на Конвенцијата која не е потписничка на овој Протокол.

Член 2

Комитетот ќе го смета за неприфатливо известувањето кога:

(а) известувањето е анонимно;

(б) известувањето се состои од злоупотреба на правото на поднесување на вакви известувања или не е соодветно со одредбите на оваа Конвенција;

(в) истото прашање е веќе испитувано од Комитетот или се испитувало или се испитува според друга процедура од меѓународното истражување или спогодување;

(г) не се искористени сите расположливи домашни решенија. Тоа нема да биде правило каде примената на решенија е неразумно продолжена или нема да донесе ефективна помош;

(д) очигледно дека е несоодветно поставено или не е доволно одржливо; или кога

(ѓ) фактите кои се предмет на известувањето се случиле пред влегувањето во сила на овој Протокол во соодветната држава потписничка освен ако тие факти продолжиле и по тој датум.

Член 3

Во согласност со одредбите во член 2 од овој Протокол, било кое известување кое е поднесено во доверливост до Комитетот тој ќе го претстави пред државата потписничка. Во период од шест месеци, државата која го примила известувањето ќе поднесе писмени објаснувања или изјави до Комитетот за појаснување на ситуацијата и нејзино решение, доколку постои, а кое може било преземено од државата.

Член 4

1. Во секое време по добивањето на известување, а пред да се одредат мерките, Комитетот може да ѝ даде на засегнатата држава потписничка итно да разгледа

барање дека државата потписничка презема привремени мерки кои се неопходни за да се избегне можната непоправлива штета за жртвата или жртвите на наведеното кршење.

2. Во случаи каде Комитетот ја практикува својата дискреција според став 1 од овој член, тоа не имплицира донесување на одлука за прифатливоста или за мерките од известувањето.

Член 5

Комитетот ќе одржува затворени состаноци при разгледување на известувања според овој Протокол. По разгледувањето на известувањето, Комитетот ќе ги испрати своите предлози и препораки, доколку ги има, до соодветната држава потписничка и до подносителот на жалбата.

Член 6

1. Ако Комитетот добие веродостојна информација што укажува на сериозни или систематски кршења на правата поставени во оваа Конвенција од страна на една држава потписничка, Комитетот ќе ја повика таа држава потписничка да соработува во испитувањето на информацијата и поради тоа ќе поднесе свои забелешки во однос на соодветната информација.

2. Земајќи ги предвид сите забелешки што може да се доставени од страна на засегнатата држава потписничка како и сите други веродостојни информации што се на располагање, Комитетот може да назначи еден или повеќе од своите членови да спроведат истрага и итно да поднесат извештај до Комитетот. Каде е потребно и со согласност од државата потписничка, истрагата може да опфати и посета на нејзината територија.

3. По испитувањето на откритијата од таа истрага, Комитетот ќе ги пренесе овие откритија до засегнатата држава потписничка заедно со сите коментари и препораки.

4. Засегнатата држава потписничка, во период од шест месеци од добивањето на откритијата, коментарите и препораките, ќе поднесе сопствени забелешки до Комитетот.

5. Ваквото истражување ќе се спроведува во доверливост, а соработката со државата потписничка ќе се бара во сите фази од процедурата.

Член 7

1. Комитетот може да ја повика засегнатата држава потписничка да ги вклучи во своите извештаи, според член 35 од Конвенцијата, деталите на сите преземени мерки како одговор на спроведена истрага според член 6 од овој Протокол.

2. Комитетот може, доколку е потребно, по завршувањето на периодот од шест месеци споменат во член 6.4, да ја повика засегнатата држава потписничка и да информира за преземените мерки како одговор на таквата истрага.

Член 8

Секоја држава потписничка може, за време на потпишувањето или ратификацијата на овој Протокол или пристапување кон истиот, да изјави дека не ги признава надлежностите на Комитетот кои се овозможени согласно членовите 6 и 7.

Член 9

Генералниот секретар на Обединетите нации ќе биде депозитар на овој Протокол.

Член 10

Овој Протокол ќе биде отворен за потпишување од страна на државите потписнички и регионалните организации за интеграција потписнички на Конвенцијата во седиштето на Обединетите нации во Њујорк од 30 март 2007 година.

Член 11

Овој Протокол ќе биде подложен на ратификација од државите потписнички на овој Протокол кои ја ратификувале или пристапиле кон Конвенцијата. Тој ќе биде подложен на формално потврдување од регионалните организации за интеграција потписнички на овој Протокол кои формално ја потврдиле или пристапиле кон Конвенцијата. Ќе биде отворен за пристапување од страна на секоја држава или регионална организација за интеграција која ја ратификувала, формално потврдила или пристапиле кон Конвенцијата, а која не го потпишала Протоколот.

Член 12

1. Под “регионална организација за интеграција” ќе се подразбира организација составена од суверени држави во одреден регион, на која нејзините држави членки и пренеле надлежност во однос на прашања уредени според Конвенцијата и овој Протокол. Овие организации, во своите инструменти за формална потврда или пристапување, ќе го наведат обемот на своите надлежности во однос на прашањата кои се утврдени во Конвенцијата и овој Протокол. Последователно, тие ќе го информираат депозитарот за сите суштински измени во обемот на нивните надлежности.

2. Референците за “држави потписнички” на овој Протокол ќе се однесуваат и на овие организации во рамките на границите на нивната надлежност.

3. За целите на член 13, став 1 и член 15, став 2, секој инструмент поднесен од регионална организација за интеграција нема да се брои.

4. Регионалните организации за интеграција, за прашања во нивна надлежност, може да го остваруваат своето право на глас на состаноци на државите потписнички, според број на гласови еднаков на бројот на нивните држави членки кои се потписнички на овој Протокол. Оваа организација нема да го остварува своето право на глас, доколку било која од нејзините држави членки го остварува своето право, и обратно.

Член 13

1. Зависно од влегувањето во сила на Конвенцијата, овој Протокол ќе влезе во сила на триесетиот ден по депонирањето на десетиот инструмент на ратификација или пристапување.
2. За секоја држава или регионална организација за интеграција која ќе го ратификува, формално ќе го потврди или ќе пристапи кон Протоколот по депонирањето на десетиот таков инструмент, Протоколот ќе влезе во сила на триесетиот ден по депонирањето на сопствениот инструмент.

Член 14

1. Резервите кои не се компатибилни со предметот и целта на овој Протокол нема да се дозволат.
2. Резервите може да се повлечат во секое време.

Член 15

1. Секоја држава потписничка може да предложи амандман на овој Протокол и да го поднесе до Генералниот секретар на Обединетите нации. Генералниот секретар ќе ги проследи сите предложени амандмани до државите потписнички, со барање да биде известен дали преферираат состанок на државите потписнички со цел разгледување и одлучување за предлозите. Во случај, во рок од четири месеци од датумот на известувањето, најмалку една третина од државите потписнички да преферираат состанок, Генералниот секретар ќе свика состанок под покровителство на Обединетите нации. Секој амандман усвоен со дво-третинско мнозинство од присутните држави потписнички кои гласале ќе биде поднесен од страна на Генералниот секретар до Генералното собрание за одобрување, а потоа и до сите држави потписнички за негово прифаќање.
2. Усвоениот и одобрен амандман во согласност со став 1 од овој член ќе влезе во сила на триесетиот ден откако бројот на депонирани инструменти за прифаќање достигне две-третини од бројот на држави потписнички на датата на усвојување на амандманот. Потоа, амандманот ќе влезе во сила за секоја држава потписничка на триесетиот ден по депонирањето на нејзиниот инструмент за прифаќање. Амандманот ќе биде обврзувачки само за оние држави потписнички кои го прифатиле.

Член 16

Државата потписничка може да се откаже од овој Протокол преку писмено известување до Генералниот секретар на Обединетите нации. Откажувањето ќе стане ефективно една година од датата на прием на известувањето од страна на Генералниот секретар.

Член 17

Текстот на овој Протокол ќе биде на располагање во пристапен формат.

Член 18

Арапскиот, кинескиот, англискиот, францускиот, рускиот и шпанскиот текст на овој Протокол ќе бидат еднакво автентични.

Како сведочење на ѿоа, долупотпишаните ополномоштени амбасадори, кои се овластени од страна на нивните Влади, го потпишаа овој Протокол.